

تحلیل هفته

شماره: 498

(13- 19 عقرب 1404 هـ ش)

پیمان دفاعی میان هند و ایالات متحده آمریکا و تأثیرات آن بر منطقه و افغانستان



این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقه‌ای تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- پیمان دفاعی میان هند و ایالات متحده امریکا و تأثیرات آن بر منطقه و افغانستان 3
- پیشینه‌ی روابط دفاعی و امنیتی میان هند و ایالات متحده امریکا 3
- اهداف پیمان 5
- تأثیرات آن بر منطقه 5
- تأثیرات آن بر افغانستان 7
- نتیجه‌گیری 8
- پیشنهادها 8
- منابع 9

پیمان دفاعی میان هند و ایالات متحده امریکا و تأثیرات آن بر منطقه و افغانستان

مقدمه

در دوران جنگ سرد، سیاست خارجی ایالات متحده امریکا در قبال جنوب آسیا بر محور امنیت متمرکز بود و این منطقه را صرفاً از منظر میدان نبرد علیه اتحاد جماهیر شوروی و کمونیسم می‌نگریست. از آن جا که هند متحد شوروی به شمار می‌رفت، روابط آن کشور با ایالات متحده سرد و محدود بود. پس از پایان جنگ سرد، سیاست خارجی ایالات متحده در مورد جنوب آسیا دگرگون شد؛ به جای پاکستان، توجه خود را به هند معطوف ساخت و کوشید تا روابط اقتصادی و استراتژیک نیرومندی با آن کشور ایجاد کند.

با این حال، در سال ۱۹۹۸ میلادی، به دلیل آزمایش‌های هسته‌ای هند، روابط دو کشور بار دیگر تیره شد. سپس در پی امضای توافق‌نامه «شراکت استراتژیک» در سال ۲۰۰۵ میلادی، روابط میان آن دو کشور دوباره بهبود یافت. اما در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۲۵ میلادی، با تصمیم دونالد ترامپ برای افزایش تعرفه‌های تجاری بر کالاهای هندی و واکنش متقابل هند، این روابط دوباره تا حدودی سرد شد.

به‌منظور بازسازی این روابط، در تاریخ ۳۱ اکتوبر سال ۲۰۲۵ میلادی، برابر با روز جمعه، پیمان ده‌ساله همکاری‌های دفاعی میان دو کشور به امضا رسید. در این تحلیل، درباره اهمیت، اهداف، و تأثیرات این پیمان بر منطقه و افغانستان بحث خواهیم کرد.

پیشینه روابط دفاعی و امنیتی میان هند و ایالات متحده امریکا

در دوران جنگ سرد، هند متحد اتحاد جماهیر شوروی بود و به همین دلیل، در بخش دفاعی هیچ‌گونه همکاری و رابطه‌ای با ایالات متحده نداشت. پس از پایان جنگ سرد، روابط میان هند و ایالات متحده بهبود یافت، اما همکاری‌های دفاعی همچنان ضعیف بود. پس از رویداد یازدهم سپتمبر سال ۲۰۰۱ میلادی، ایالات متحده حضور نظامی خود را در جنوب آسیا گسترش داد و پس از آن که اوضاع تا حدودی تحت کنترل درآمده بود، در سال ۲۰۰۴ میلادی مذاکراتی را با هند در خصوص برنامه‌ی هسته‌ای آغاز کرد. در این مذاکرات، دو طرف به توافق رسیدند تا در سه بخش با یک‌دیگر همکاری کنند:

1. انجام فعالیت‌های هسته‌ای برای اهداف غیرنظامی؛
2. برنامه‌ی فضایی غیرنظامی؛
3. تجارت در زمینه‌ی فناوری‌های پیشرفته.

دو طرف این همکاری جدید را «گام‌های بعدی به‌سوی شراکت استراتژیک» (Next Steps to Strategic Partnership - NSSP) نام نهادند. در ادامه‌ی همین شراکت استراتژیک، در ماه جولای سال ۲۰۰۵

میلادی، جورج دبلیو بوش، رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده، و منموهن سینگ، نخست‌وزیر هند، در امریکا دو توافق‌نامه‌ی مهم امضا کردند: یکی در زمینه‌ی فروش سلاح به هند از سوی ایالات متحده، و دیگری در خصوص همکاری‌های هسته‌ای.¹

توافق‌نامه‌ی همکاری هسته‌ای در تاریخ اول اکتوبر سال ۲۰۰۸ میلادی از سوی کنگره‌ی ایالات متحده نهایی و تصویب شد. بر اساس این توافق‌نامه:

هند باید به بازرسان «آژانس بین‌المللی انرژی اتمی» (International Atomic Energy Agency - IAEA) و گروه ناظر بر برنامه هسته‌ای سازمان ملل متحد اجازه دهد تا به برنامه‌ی هسته‌ای غیرنظامی هند دسترسی یافته و آن را ارزیابی کنند؛

هند باید امنیت تسلیحات هسته‌ای خود را تقویت و تضمین کند تا به دست مخالفان نیفتد؛

هند باید از انتقال فناوری‌های مرتبط با برنامه‌ی هسته‌ای خود به دیگر کشورها به‌شدت جلوگیری کند و در این زمینه با هیچ کشوری همکاری نداشته باشد؛

هند اجازه خواهد داد تا شرکت‌های امریکایی در خاک این کشور راکتورهای هسته‌ای احداث کرده و انرژی هسته‌ای لازم برای اهداف غیرنظامی را فراهم نمایند.

این توافق‌نامه‌ی هسته‌ای از سوی پارلمان هند، کنگره ایالات متحده، و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تصویب شد.²

در سال ۲۰۱۶ میلادی، ایالات متحده، هند را به عنوان «شریک بزرگ دفاعی» اعلام کرد. در سال ۲۰۱۸ میلادی نیز هند از سوی واشنگتن به‌عنوان کشوری با «جایگاه سطح اول در تجارت استراتژیک» شناخته شد، که بر اساس آن می‌تواند سلاح‌ها و فناوری‌های نظامی را از ایالات متحده خریداری کند.

در حوزه‌ی دفاعی، میان دو کشور چندین توافق‌نامه نیز امضا شده است، از جمله:

«تفاهم‌نامه‌ی تبادل لجستیکی» (LEMOA – Logistics Exchange Memorandum of Agreement) ؛

«توافق‌نامه‌ی ارتباطات، سازگاری و امنیت» (COMCASA – Communications Compatibility and Security Agreement)؛

و «توافق‌نامه‌ی امنیت صنعتی» (ISA – Industrial Security Agreement) ؛

از سال ۲۰۰۸ میلادی به این سو، تجارت دفاعی میان هند و ایالات متحده به گونه‌ای چشمگیر گسترش یافته است. این تجارت که در سال ۲۰۰۸ تقریباً صفر بود، تا سال ۲۰۲۰ به بیش از ۲۰ میلیارد دلار افزایش یافت.^۳

افزون بر این، در ماه آگست سال ۲۰۲۴ میلادی، ایالات متحده و هند توافق‌نامه‌ای با عنوان «تأمین امنیت عرضه» (Security of Supply Arrangement) امضا کردند که هدف آن تقویت همکاری‌های دو کشور در بخش دفاعی و امنیتی عنوان شده است. همچنان در سپتامبر سال ۲۰۲۵ میلادی، دو کشور در ایالت آلاسکا تمرینات مشترک نظامی برگزار کردند،^۴ و پیمان ده‌ساله‌ی دفاعی همان سال گام دیگری است که نزدیکی و همگرایی روابط دفاعی و امنیتی هند و ایالات متحده را به روشنی نشان می‌دهد.

اهداف پیمان

۱. **تقویت روابط نظامی:** این پیمان ده‌ساله‌ی دفاعی با هدف تقویت همکاری‌های نظامی میان ایالات متحده آمریکا و هند امضا شده است. بر اساس این توافق، دو کشور تمرینات مشترک نظامی برگزار خواهند کرد و زمینه همکاری‌های متقابل نیروهای مسلح را فراهم خواهند ساخت.

۲. **همکاری فنی (تکنولوژیکی):** یکی از بخش‌های مهم این پیمان، ایجاد همکاری در زمینه‌ی فناوری دفاعی است. مطابق با مفاد این توافق، دو طرف در زمینه سامانه‌های پیشرفته‌ی دفاعی، توانایی‌های سایبری، و امنیت فضایی همکاری مشترک خواهند داشت؛ حوزه‌هایی که برای عملیات نظامی معاصر اهمیت حیاتی دارند.

۳. **همکاری استخباراتی و لوجستیک:** هدف دیگر این پیمان، تبادل اطلاعات استخباراتی میان دو کشور، طراحی و هماهنگی مشترک عملیات‌های دریایی و هوایی، و همکاری در بخش لوجستیک در مواقع ضروری است.

۴. **تسهیل تجارت دفاعی:** از دیگر اهداف این پیمان، آسان‌سازی تجارت در حوزه‌ی دفاعی و تسلیحاتی میان دو کشور است. طبق این توافق، دو طرف در تولید تجهیزات نظامی و فناوری دفاعی همکاری خواهند کرد و برخی از تجهیزات نظامی را نیز بر پایه‌ی تجارت دوجانبه با یک‌دیگر به اشتراک خواهند گذاشت.^۵

تأثیرات آن بر منطقه

در ماه آگست سال ۲۰۲۵ میلادی، دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده، تعرفه‌های تجاری بر هند را افزایش داد؛ دلیل آن، خرید نفت هند از روسیه بود، زیرا روسیه از درآمد حاصل از آن برای تأمین مالی

جنگ اوکراین استفاده می‌کرد. پس از این اقدام، «نارندرا مودی» نخست‌وزیر هند، واکنش نشان داد و اعلام کرد که کشورش بر اساس منافع ملی خود به ترامپ پاسخ خواهد داد و خرید نفت از روسیه را ادامه خواهد داد. افزون بر این، مودی پس از هفت سال به چین سفر کرد و در نشست سازمان همکاری شانگهای شرکت نمود؛ اقدامی که موجب سردی روابط هند و امریکا و نزدیکی بیشتر روابط میان روسیه، چین و ایران شد.

ایالات متحده با امضای این پیمان ده‌ساله‌ی دفاعی، می‌کوشد روابط خود با هند را ترمیم کرده و مانع از آن شود که هند آشکارا در آغوش روسیه و چین قرار گیرد. در عین حال، در ماه‌های اخیر روابط ایالات متحده و پاکستان نیز به گونه‌ای محسوس بهبود یافته است. شهباز شریف، نخست‌وزیر پاکستان، و ژنرال عاصم منیر، فرمانده ارتش آن کشور، چندین بار با ترامپ دیدار کردند و او آنان را «دوستان نزدیک» خواند. این نزدیکی میان واشنگتن و اسلام‌آباد، نگرانی‌های هند را برانگیخته است و ایالات متحده می‌خواهد از طریق این پیمان به آن نگرانی‌ها پاسخ دهد.

از دیدگاه تاریخی نیز هرگاه ایالات متحده به یکی از دو کشور هند یا پاکستان نزدیک شده، برای حفظ توازن در روابط منطقه‌ای، به کشور مقابل نیز امتیازهایی داده است. برای نمونه، پس از حملات یازدهم سپتامبر سال ۲۰۰۱، ایالات متحده روابط خود را با پاکستان گسترش داد و آن کشور از کمک‌های مالی و تسلیحاتی برخوردار شد. در پی ابراز نگرانی هند، واشنگتن در سال ۲۰۰۵ پیمان «شراکت استراتژیک» را با دهلی‌نو امضا کرد تا هند را در جریان نزدیکی با پاکستان از دست ندهد. از همین رو، یکی از پیامدهای منطقه‌ای پیمان کنونی این است که ایالات متحده می‌کوشد میان هند و پاکستان توازن برقرار کند و نوعی بازدارندگی (Deterrence) در روابط آن دو کشور ایجاد نماید.

ترامپ همچنان اعلام کرده است که پس از مذاکرات با هند، تعرفه‌ها را کاهش داده یا به کلی حذف خواهد کرد؛^۶ اقدامی که موجب عادی‌سازی روابط دو کشور خواهد شد. البته باید یادآور شد که هند به قدرت بزرگی چون ایالات متحده نیاز دارد، و اگر روابط دو کشور به تیرگی گراید، پاکستان از این فرصت به‌شدت بهره‌برداری خواهد کرد. از همین رو هند آماده گفتگو و ترمیم روابط است.

ایالات متحده درصدد است که چین را در منطقه «هند و اقیانوس آرام» (Indo-Pacific) مهار کند و منافع اقتصادی آن را در این حوزه تهدید نماید تا روند رشد اقتصادی پکین کند شود. برای تحقق این هدف، واشنگتن به همکاری و حمایت هند نیاز دارد. این پیمان دفاعی می‌تواند موجب تقویت نظارت‌های مشترک، تمرینات نظامی و همکاری لوجستیکی دو کشور در منطقه اقیانوس هند شود؛ امری که احتمالاً روابط چین و هند را بار دیگر به سمت تنش سوق خواهد داد. هند در منطقه رقیب اصلی چین به شمار می‌رود و به

همین دلیل، ایالات متحده نمی‌خواهد این متحد استراتژیک را از دست بدهد. این پیمان، زمینه‌ساز گسترش رقابت میان هند و چین در جنوب و جنوب‌شرقی آسیا نیز خواهد شد.

این پیمان برای پاکستان پیامدهای منفی دارد، زیرا با امضای آن، بازدارندگی میان هند و پاکستان در جنوب آسیا برهم می‌خورد و توازن نظامی به زیان پاکستان تغییر می‌کند. با این حال، دو نکته قابل توجه است:

نخست این که ممکن است واشنگتن پیشاپیش با اسلام‌آباد گفتگو کرده و به آن اطمینان داده باشد که این پیمان به منافعش آسیب نمی‌زند؛

دوم این که اگر چنین رضایتی گرفته نشده باشد، احتمال دارد پاکستان برای حفظ بازدارندگی و توازن با هند، به سمت روسیه متمایل شود و روابطش را با چین بیش از پیش تقویت کند.

افزون بر این، نزدیکی روابط هند و ایالات متحده تأثیر مثبتی بر کشورهای متحد هند در جنوب و جنوب‌شرقی آسیا دارد، زیرا آنان نیز فرصت‌هایی برای برقراری روابط و همکاری‌های اقتصادی با ایالات متحده خواهند یافت.

در مقابل، این پیمان بر ایران تأثیر منفی دارد، زیرا تهران در تیرگی روابط هند و واشنگتن منافع خود را می‌دید؛ به این معنا که ایران می‌توانست روابط تجاری خود با هند را تقویت کرده، نفت خود را به هند بفروشد و در دوران تحریم‌ها تا حدی از فشارها بکاهد. اما اکنون، با تقویت روابط هند و امریکا، دهلی‌نو ناگزیر است تحریم‌های اعمال‌شده بر ایران را رعایت کند، که این امر برای تهران زیان‌بار خواهد بود.

تأثیرات آن بر افغانستان

نزدیکی روابط میان ایالات متحده و هند در پی امضای پیمان ده‌ساله‌ی دفاعی، بر افغانستان نیز تأثیرات مثبتی دارد. پس از امضای این پیمان، ایالات متحده معافیت بندر چابهار از تحریم‌ها را تا ماه اپریل سال ۲۰۲۶ میلادی تمدید کرد. این امر سبب می‌شود که هند بتواند از طریق بندر چابهار روابط تجاری خود را با افغانستان گسترش دهد و همکاری‌های اقتصادی میان دو کشور تقویت شود. در نتیجه، سطح صادرات و واردات افزایش یافته و وضعیت اقتصادی افغانستان بهبود خواهد یافت.

از سوی دیگر، در پی تنش‌های اخیر میان افغانستان و پاکستان، گذرگاه‌های مرزی دو کشور بسته شده‌اند که زیان‌های سنگینی به تاجران و کشاورزان افغان وارد کرده است. در این شرایط، بندر چابهار می‌تواند جایگزین مناسبی برای مسیر پاکستان باشد و تاجران و کشاورزان افغانستان را از خسارات بیشتر نجات دهد.

هند به طور رسمی سفارت خود را در کابل بازگشایی کرده و روابط دو کشور بار دیگر به سطح دیپلماتیک ارتقا یافته است. این اقدام نشان می‌دهد که سیاست «انتظار و نظارت» دهلی‌نو در قبال افغانستان پایان یافته و هند از سیاست‌ها و عملکرد «امارت اسلامی» تا حدی اطمینان حاصل کرده است. از همین رو تعامل دیپلماتیک میان دو کشور آغاز شده است. یکی از عوامل این نزدیکی، تیرگی روابط افغانستان و پاکستان است. حال که روابط هند با افغانستان و نیز با ایالات متحده در پرتو این پیمان بهبود یافته است، هند می‌تواند در نزدیک‌تر ساختن روابط میان واشنگتن و امارت اسلامی نیز نقش ایفا کند. چنین نزدیکی‌ای میان امریکا و افغانستان، بی‌تردید پیامدهای مثبتی برای کشور خواهد داشت.

البته باید تأکید کرد که هرگونه نزدیکی هند و افغانستان نباید به زیان پاکستان تمام شود، زیرا پاکستان همسایه‌ی مستقیم افغانستان است و ناامنی‌ها و مشکلات بسیاری در تاریخ از همین مسیر سرچشمه گرفته است. اگر پاکستان احساس کند نفوذ هند در افغانستان در حال گسترش است، برای مهار آن از هر شیوه و ابزاری استفاده خواهد کرد؛ امری که می‌تواند به بی‌ثباتی و ناامنی در افغانستان بینجامد. بنابراین، لازم است امارت اسلامی در روابط خود با پاکستان و هند توازن را حفظ کند.

نتیجه‌گیری

در تاریخ ۳۱ اکتوبر سال روان ۲۰۲۵ میلادی، میان هند و ایالات متحده امریکا توافق‌نامه ده‌ساله‌ای (۲۰۲۵-۲۰۳۵) در زمینه دفاعی به امضا رسید. هدف این توافق‌نامه تقویت روابط نظامی، ایجاد همکاری‌های لوجستیکی و تخریکی در عرصه دفاعی، و تسهیل تجارت در بخش تسلیحات عنوان شده است. از طریق این توافق‌نامه دفاعی، روابط هند و ایالات متحده بار دیگر در مسیر عادی شدن قرار گرفته است، زیرا در دوران ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ و به دلیل وضع تعرفه‌ها، این روابط تا اندازه‌ای تیره شده بود. با این حال، اکنون ترامپ اعلام کرده است که این تعرفه‌ها را کاهش خواهد داد یا به کلی لغو می‌کند، که این اقدام می‌تواند سبب تقویت بیشتر روابط دو کشور گردد.

از سرگیری و تقویت روابط میان هند و ایالات متحده، تأثیرات منفی بر پاکستان، چین، روسیه و ایران دارد، اما برای افغانستان فرصت‌هایی نیز در بر دارد؛ از جمله اینکه بندر چابهار بار دیگر از معافیت از تحریم‌ها برخوردار شود و افغانستان می‌تواند از طریق این بندر تجارت خود را با هند گسترش دهد و همکاری‌های اقتصادی تازه‌ای را جلب کند.

پیشنهادهای

1. با توجه به اینکه هند و ایالات متحده شرکای استراتژیک هستند و روابط میان هند و امارت اسلامی نیز در حال بهبود است، امارت اسلامی باید تلاش کند تا از طریق هند، زمینه بهبود روابط خود را با ایالات متحده فراهم سازد.
2. از آن جا که به دلیل تنش میان افغانستان و پاکستان، مرزهای دو کشور بسته شده و در نتیجه آن، کشاورزان و تاجران افغان متحمل زیان گردیده‌اند، امارت اسلامی باید بکوشد سطح تجارت با هند را از طریق بندر چابهار افزایش دهد.
3. در نتیجه تنش اخیر با پاکستان، روابط میان افغانستان و هند نزدیک‌تر شده است، اما امارت اسلامی باید متوجه باشد که این نزدیکی باعث افزایش نگرانی‌های پاکستان نگردد، زیرا در آن صورت ممکن است اسلام‌آباد برای جلوگیری از نفوذ هند در افغانستان، به ایجاد ناامنی و بی‌ثباتی در داخل افغانستان دست بزند.

منابع

- ¹ Muhammad Muzaffar, Erum Hanif and Imran Khan. "United States Foreign Policy towards South Asia: A Critical Analysis", Pakistan Social Sciences Review Vol. 2, No. 2, December 2018, P. 60. Access link: https://www.researchgate.net/publication/342411504_United_States_Foreign_Policy_towards_South_Asia_A_Critical_Analysis
- ² Jayshree Bajoria and Esther Pan. "The U.S.-India Nuclear Deal, Council on Foreign Relations", November 5, 2010, Access link: <https://www.cfr.org/background/india-us-nuclear-deal>
- ³ Amrita Nayak Dutta. "India, US seal 10-yr defence partnership framework, signal strategic convergence", The Indian Express, 2025, Access link: <https://indianexpress.com/article/india/india-us-sign-new-10-year-defence-partnership-framework-amid-tariff-tensions-10338454/>
- ⁴ Ibid.
- ⁵ Banibrata C. "India, US to Sign 10-Year Defense Deal: What's In It for India?", 2025, Access link: <https://www.vygrnews.com/international/india--us-to-sign-10-year-defence-deal--what%E2%80%99s-in-it-for-india-?>
- ⁶ India Today Business Desk. "India, US in final talks to ease import tariffs and boost trade ties: Report", 2025, Access link: <https://www.msn.com/en-in/news/other/india-us-in-final-talks-to-ease-import-tariffs-and-boost-trade-ties-report/ar-AA1OWHW8?ocid=BingNewsSerp>

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش‌های دقیق و بی‌طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی‌ها در افغانستان و منطقه فعالیت می‌کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.orgوب سایت: www.csrsaf.org

: +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.orginfo@csrsaf.org